

Література:

1. Приходько А. Адміністративно-правове забезпечення запобігання та протидія корупції в Україні за умов євроінтеграції: дис... д-ра юрид. наук. Дніпро, 2020. 485 с.
2. Альберда Т. Механізм як загальнонаукова і правова категорія («правовий механізм»). Молодий вчений. 2013. № 2(02). С. 64-68.

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛОЖЕНЬ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

Богатирьов А. І.

*доктор юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Хамайко С. В.

*аспірант кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права
та кримінології
Академії державної пенітенціарної служби України
м. Чернігів, Україна*

Серед одних з найбільш суттєвих змін до Кримінального кодексу України (далі – КК) цілком виправдано можна назвати впровадження 1 липня 2020 р. інституту кримінального проступку, що загалом стало й однією із найобговорюваніших у науково-практичних колах тем останнього десятиліття. При цьому науково-практична спільнота, особливо спеціалісти з кримінально-процесуального права, загалом схвально, хоча і з певними застереженнями, сприйняла новели, аргументуючи їхню необхідність насамперед потребою наблизити наше законодавство до європейського, уникнути ймовірності незабезпечення права на захист, економією кримінальних репресій, зменшенням навантаження на слідчі органи досудового розслідування тощо.

Водночас останні публікації з цієї теми, зокрема, таких учених як-от: А. А. Васильєв, О. П. Горпинюк, І. О. Зінченко, І. В. Красницький, О. С. Пироженко, свідчать, що окреслені зміни і доповнення до КК України мають фрагментарний характер, а основна дискусія серед науковців протягом багатьох років розгорталася стосовно питань природи кримінального проступку та кримінального правопорушення, співвідношення злочину та кримінального проступку, доцільності введення останнього до кримінального законодавства України (наукові праці Д. С. Азарова, В. К. Грищука, Н. О. Гуторової, О. О. Дудорова, В. О. Навроцького, М. І. Хавронюка тощо).

У КК України виділено понад 80 складів кримінальних проступків, легалізуючи це поняття в українському кримінальному законодавстві, при цьому увага зосереджена на положеннях Загальної частини, бо перетрубації в них дуже змінили добре всім відомий кримінальний закон. При цьому розрізняти кримінальний проступок та злочин законодавець пропонує фактично за допомогою виду та міри покарання, що видається, на нашу думку, не найкращим варіантом для такого розмежування.

Хоча первинно кримінальні проступки мали б бути насамперед «створені» за рахунок багатьох адміністративних правопорушень (криміналізувати правопорушення з Кодексу України про адміністративні правопорушення) й деяких злочинів невеликої тяжкості. Однак ця мета так і не була досягнута. Також слід відмітити справедливість зауваження І. В. Красницького та О. П. Горпинюк, що формальне перейменування злочину на кримінальне правопорушення у низці випадків видається не виправданим (зокрема, у ст. 107 КК України, адже умовно-дострокове звільнення може застосовуватися лише до неповнолітніх осіб, які відбули певну частку від призначеного строку покарання у виді позбавлення волі за нетяжкий, тяжкий чи особливо тяжкий злочин; можливість умовно-дострокового звільнення за вчинення кримінального проступку не передбачена) [1, с. 18].

Аналогічна ситуація склалася й при звільненні від кримінальної відповідальності на підставі статей 46 та 97 КК України. Посилення кримінальної відповідальності через зміну поділу кримінальних правопорушень (зокрема і злочинів) на види призвели і не до суттєвих, здавалося б, змін у ст. 80 КК України. А саме до позбавлення волі за злочин невеликої тяжкості строк давності є коротшим, ніж для тих, що вчинили злочин, що перетворилися на нетяжкі за чинною редакцією кримінального закону. До речі, аналогічний недолік міститься і в ч. 2 ст. 106 КК України. Також вбачається, що для окремих громадян, враховуючи і положення ч. 4 ст. 84 КК України, це матиме додатковий негативний наслідок. Окрім того, у цій же статті наявний такий нюанс: згідно із ч. 4 ст. 80 КК України строки давності перериваються виключно, якщо засуджений вчинить новий злочин. Не кримінальне

правопорушення, а саме злочин. А це означає, що вчинення засудженим кримінального проступку (одного чи, навіть, кількох) не матиме жодних правових наслідків для перебігу строків давності.

Ведучи мову про повторність варто відзначити, що при призначенні покарання обставинами, які його обтяжують, визнається (п. 1 ч. 1 ст. 67 КК України) вчинення злочину особою повторно та рецидив злочинів. Тобто, законодавець умисно визначив неможливість застосування повторності вчинення кримінального проступку як обставини, що обтяжує тяжкість діянь. При цьому вказане стосується не тільки у випадках, коли винний вчинив новий кримінальний проступок, а у й разі якщо винний вчинив кримінальний проступок, а потім злочин, то у цьому випадку повторність також не має кваліфікуватися як обтяжуюча обставина. Наприклад, у разі вчинення крадіжки (ч. 1 ст. 185 КК України), яка є кримінальним проступком, особа згодом вчиняє знову крадіжку, то вона не має кваліфікуватися як злочин – крадіжка вчинена повторно (ч. 1 ст. 185 КК України), або вчиняє крадіжку, поєднану з проникненням у житло, то повторність не зможе виступити як обтяжуюча обставина, адже законодавець чітко прописав вчинення злочину особою повторно, тобто відсутній зв'язок між суспільно-небезпечними діяннями. Однак ми з такою позицією законодавця не можемо погодитись.

Крім того, за загальним правилом для наявності повторності, як і раніше, не мають значення стадії кримінальних правопорушень, які входять до повторності, проте наразі повторність відсутня, якщо в неї входить готування до кримінального проступку чи злочину, за який статтею Особливої частини КК України передбачене покарання у виді позбавлення волі на строк до двох років або інше більш м'яке покарання. В таких випадках відповідно до ч. 1 ст. 14 КК України особа не притягається до кримінальної відповідальності, а отже, це не враховується і при визначенні повторності кримінальних правопорушень. І, як слушно наголошує І. О. Зінченко, «при повторності мають зберігати своє кримінально-правове значення хоча б два кримінальних правопорушення, що її утворюють» [2, с. 193].

Також окремо слід відмітити, що науковцями висловлені й інші зауваження стосовно положень про судимість. Зокрема, на думку А. А. Васильєва та О. С. Пироженко, на практиці можуть виникнути труднощі під час застосування п. 4 ч. 1 ст. 89 КК України до «особи, засудженої до покарання у виді службових обмежень для військовослужбовців або тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців за вчинення кримінального проступку (наприклад, ч. 1 ст. 412 КК України)» [3, с. 79].

Менш з тим, актуальним видається буквальне тлумачення положень ст. 10 КК України, при якій громадяни України, які вчинили злочини поза межами України, не можуть бути видані іноземній державі для

притягнення до кримінальної відповідальності та віддання до суду, тобто фактично громадяни можуть видані у разі вчинення кримінального проступку. Така ж ситуація і з іноземцями та особами без громадянства. Окрім цього, Україна може перейняти кримінальне провадження, в якому судовими органами іноземної держави не ухвалено вирок стосовно громадян України та іноземців, які вчинили лише злочини за межами України і перебувають на території України, але які не можуть бути видані іноземній державі або у видачі яких відмовлено, якщо діяння, у зв'язку з яким запитуються передача кримінального провадження, згідно з КК визнається злочином.

Висновок. Отже, проведений аналіз чинного інституту кримінальних проступків до КК України дозволяє констатувати несистемний необґрунтований характер його положень, які потрібно якомога швидше виправляти через порушення основоположних правових принципів. За таких умов для нормальної роботи практичних працівників щонайменше видається доцільним скоригувати положення ст. 10 та ст. 67 КК України, замінивши злочин на кримінальне правопорушення; такі ж зміни внести до Закону України «Про застосування амністії в Україні» (1996).

Література:

1. Красницький І. В., Горпинюк О. П. Запровадження кримінальних проступків: аналіз змін до законодавства. *Кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство у контексті реформи кримінальної юстиції*: матеріали наук.-практ. семінару (м. Львів, 31 травня 2019 р.). Львів: Львів. держ. ун-т внутр. справ. 2019. С. 17–21.
2. Зінченко І. О. До питання щодо удосконалення поняття повторності кримінальних правопорушень у чинному Кримінальному кодексі України. *Концептуальні засади нової редакції Кримінального кодексу України* : матеріали міжнар. наук. конф. (м. Харків, 17–19 жовтня 2019 р.) / редкол.: В. Я. Тацій, А. П. Гетьман, Ю. В. Баулін та ін. Харків : Право, 2019. С. 192–197
3. Васильєв А. А., Пироженко О. С. До питання про судимість як наслідок засудження за вчинення кримінального проступку. *Кримінальне право в умовах глобалізації суспільних процесів: традиції та новації* : матер. міжнар. наук.-практ. круглого столу (м. Харків, 15 травня 2020 р.); редкол.: В. Я. Тацій, Л. М. Демидова, А. П. Гетьман та ін. Харків : Право, 2020. С. 77–81.